

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI UZUN TEZİ

“KARS’IN KARI VE KA”

Rehber Öğretmen: Ayşe Ümit Dönmez

Öğrenci Adı: Selen

Öğrenci Soyadı: Karadeniz

Diploma Numarası: D1129 034

Sözcük Sayısı:3711

***Araştırma sorusu:** Orhan Pamuk’un “Kar” adlı yapıtında yalnızlık, arayış, yoksulluk kavramları ve bu kavramlarla ilişkilendirilen toplumsal yapı yazar tarafından; Kar izleği, odak figür Ka ve Kars uzamı üzerinden nasıl işlenmiştir?*

İÇİNDEKİLER

I.	Öz.....	2
II.	Giriş.....	3
III.	Ka ve Yalnızlık.....	4
IV.	Ka'nın Arayışı.....	8
V.	Kars, Kar, Ka ve ekonomik yapının gerçekliği, yoksulluk.....	13
VI.	Siyasi, sosyal yapı ve din olgusu.....	16
VII.	Sonuç.....	21
VIII.	Kaynakça.....	23

Öz:

Orhan Pamuk'un "Kar" adlı yapıtı; Kars uzamı, Kar izleği ve yapıtın odak figürü olan Ka karakteri üzerine kurgulanmıştır. Bu çalışmada, yapıtta işlenen sorunsalları bireysel ve toplumsal olmak üzere iki ana başlık altında inceledim; bireysel anlamda yalnızlık ve arayış kavramlarının üzerinde dururken, toplumsal anlamda ekonomik, siyasi ve sosyal yapıya odaklandım. Bu sorunsalların aktarımında; temel izlek olan karın, Kars uzamının ve Ka karakterinin işlevlerini inceledim; yazarın bireysel ve toplumsal sorunsalları Ka, Kars ve kar ile ilişkilendirerek nasıl işlediği üzerinde durdum. Bu çalışmayı yapmamın nedeni, Kar'ın çok yönlü kurgusunun, tabakalı anlamsal içeriğinin dikkatimi çekmiş olmasıdır. Yapıtta, Ka'ya ve toplumsal yapıya yer verildiğinden, çalışmamda da odak figürün ve toplumsal yapının üzerinde durdum. Bu bağlamda arayış, yalnızlık, yoksulluk tabakalaşma, siyasi edimler gibi sorunsalları inceledim. İncelememde, kar izleğinin çok yönlü çağrışımlar yaratabilme gücünün, odak figürün ve uzamın içinde eritilerek verilmişinin, okura işlenen sorunsallara farklı açılardan bakabilmek becerisini sağladığı gibi anlamı tabakalı kıldığı sonucuna ulaştım.

Sözcük sayısı:150

Giriş:

Orhan Pamuk'un "Kar" adlı yapıtı, odak figür Ka'nın, kurgu boyunca karşılaştığı bireysel ve toplumsal sorunsallar üzerine kurulmuştur. Bu çalışmada, yazarın bu sorunsalları; Kars uzamı, kar izleği ve odak figür Ka üzerinden nasıl işlediği incelenecektir. Yapıtta, Pamuk'un üzerinde durduğu bireysel içeriği arayış ve yalnızlık şeklinde ele almak mümkündür. Bunun yanı sıra yazar, kurguda bireysel kavramlar kadar toplumsal içerik üzerinde de yoğunlaşmıştır; toplumsal bağlamda ekonomik, siyasi ve sosyal yapıya; yoksulluk, din, inanç ve tabakalaşma olgularına yer vermiştir. Toplumsal yapıya ve kimliklere eleştiri niteliği taşıyan yapıt, siyasi bir roman olmaktan öte kişisel bir arayışı, kimlik bulmak çabasını da konu almaktadır. Bu bağlamda yazar, sosyal ve ekonomik yapının yanı sıra, odak figür olan Ka'nın yalnızlığı, arayışı, mutlu olmak çabası ve olayları algılayışı üzerinde de odaklanmıştır. Nitekim işlenen toplumsal ve ekonomik yapının okura aktarımında yine Ka figürü karşımıza çıkacaktır. Uzam ve izleklerin, ana sorunsalları çok yönlü işlemesi, okuru çoklu çağrışımlara götürmektedir. Sorunsalların Kars uzamı, odak figür Ka ve Kar izleği üzerinden verilerek desteklenmesi, yapıtın katmanlı anlamsal içeriğine katkıda bulunmuştur. Yazar; kavramları betimlemelerle, uzamdan ve Ka'nın algısından örneklemelemlerle okura aktarmaktadır. Tabakalaşma ve yoksulluk kavramlarıyla ilintili yapılacak alıntılar da bu durumu örnekleyecektir. Yazarın sorunsalları somut örneklemelemler ve betimlemeler ile ele alışı, yapıtın içeriğini kavramsal boyuttan gerçekçi bir boyuta taşımaktadır.

Bu çalışmada, Pamuk'un sorunsalları üzerine oturttuğu belirtilen temel iki grup; bireysel ve toplumsal içerik üzerinde durulacaktır. Her iki grupta da yazarca işlenen sorunsallar alt başlıklar halinde verilecek bireysel anlamda, değinildiği gibi, arayış ve yalnızlık kavramları üzerinde odaklanılacak, toplumsal bağlamda ekonomik, sosyal yapıya; yoksulluğa, din olgusuna ve tabakalaşmaya yer verilecektir.

Bu anlamda, yapıtın bireysel şeklinde tanımlanan ayağında iki temel kavram karşımıza çıkmaktadır; arayış ve yalnızlık. Yapıtın bireysel temeli bu kavramların incelenmesiyle aktarılacak; kavramların Ka figürü, Kars uzamı ve kar izleği aracılığıyla nasıl işlendiklerine değinilecektir.

Ka ve Yalnızlık:

Ka figürü, yapıtta Kars'ı ziyarete giden bir şair ve değinildiği üzere yapıtın odak figürü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yapıtta sorunsallar, Ka figürünün algısından işlenmektedir. Bu noktada, Ka'nın düşüncelerinin ve duygularının tanrısal anlatımla okura verilmesi sayesinde yazarın, kurguyu işlerken odak figür Ka'nın algısını yansıtabilme imkanını sağladığını söylemek mümkündür. “*Yıllardır hissetmediği bir akıl berraklığı ve iyimserlikle Ka asıl konunun utanç olduğunu anladı hemen.*” (Pamuk,30) Yapıtta, anlatım konumunun değinilen şekilde belirlenmesi yoluyla işlenen temel duyumlardan biri yalnızlıktır. Ka figürü, yapıtta iki farklı uzamda verilmektedir; sürgüne gönderildiği Almanya ve ziyarete gittiği Kars şehri. Ka, her ne kadar eylemsel olarak toplumun dışına çıkmaktan çekinse de, içinde yaşadığı sosyal yapıyla, düşünsel bağlamda uyum sağlamakta da güçlük çekmektedir. Ka figürünün içinde yaşadığı toplumla benzeşmeyişi, kaçınılmaz bir yalnızlık duygusunu beraberinde

getirmektedir. Yalnızlık duygusu, yapıtta Ka karakteri için, Kars'ta geçen zamanın daha öncesinden, Almanya'daki sürgün yıllarından kaynaklanan bir durum şeklinde verilmektedir. Kendi yazmadığı bir yazı nedeniyle on iki yıl Almanya'ya sürgün edilen Ka, burada toplumdaki soyutlanmış, çevresiyle iletişim kurmamış, kuramamıştır.

“ Almanlarla zaten hiç konuşmuyordum. Beni ukala entelektüel ve yarı deli bulan Türklerle de aram iyi değildi artık. Kimseyi görmüyor kimseyle konuşmuyor, şiir de yazmıyordum.” (Pamuk, 39)

Yazar, Ka'nın Almanya'da bulunduğu yıllarda, yaşantısına hakim olan yalnızlık duygusunu, Türk kimliği ve toplumdaki uzak bir duruşla temellendirmektedir. Yazar, bu duruşu entelektüellikle ilişkilendirerek toplumdaki uzak bir aydın kimliğini de anımsatmaktadır. Türk kimliği, Ka'nın Almanlarla iletişim kurmasını engellemiş, kendini Almanya'da yabancı hissetmesine ve dolayısıyla yalnız kalmasına neden olmuştur. *“Entelektüel ve yarı deli”* algılanışı ise, onu kendi toplumu ile iletişim kurmaktan alıkoymuştur. Ka figürü üzerinde etkili olan yalnızlık duygusunun nedenlerinden birinin de, çevresiyle olan bu iletişimsizliği olduğu yazar tarafından sezdirilmektedir.

Yapıtta Ka'nın Kars'ta geçirdiği günlerde hissettiği yalnızlık duygusu da sık sık karşımıza çıkmakta, bu duygu ana uzam olan Kars izleği aracılığıyla verilmektedir. Figürün Almanya'da yaşadığı aidiyetsizlik ve bu aidiyetsizliğin doğurduğu çevresiyle iletişimsiz kalma durumu, ülkesine döndüğünde de kendini göstermektedir. Bu anlamda, yazar Ka'nın yalnızlığını, Kars uzamı aracılığıyla işlemektedir:

“Karla kaplı boş meydanlarda daha sonra hep göreceği tuhaf ve güçlü bir yalnızlık duygusuydu. Sanki burası herkesin unuttuğu bir yerdi ve kar sessizce dünyanın sonuna yağıyordu. ”(Pamuk, 16)

Bu noktada, Kars uzamının, bireyin yalnızlığını pekiştirici etkisi vurgulanmıştır. Kars şehri, konumu dolayısıyla, merkezden uzak, ihmal edilmiş bir uzamdır. Yazar, “herkesin unuttuğu şehir”¹ tanımıyla, uzamın bu niteliğinin altını çizmektedir. Şehrin bu ihmal edilmişliği, Ka figürünün unutulmuşluğunu ve toplumdan soyutlanmışlığını çağırıştırır. Bu noktada, şehrin unutulmuşluğu; Ka’nın unutulmuşluğuyla, yalnızlığıyla ilişki kurmaktadır. Uzam ve birey arasındaki bu ilişki, bireyin yalnızlığına yapılan vurguyu destekler niteliktedir. Bu yönüyle yapıtın genelinde Kars izleği bir özdeşim aracı niteliğindedir; karakter ile durumlar arasındaki bağı kurmakta, yapıtın anlamsal içeriğini desteklemektedir. Kar’ın ve Kars’ın özdeşimi, Ka’nın gözünden şehri yansıtmaktadır

Bunun yanı sıra, kurguda bir mutluluk umudu niteliğindeki İpek karakteri karşımıza çıkmaktadır. Yazar, İpek figürünü yapıtta yine Ka figürünün yalnızlığı ve arayışı bağlamında işlemektedir. İpek, Kars’ta yaşayan, Ka’nın aksine Kars uzamına ait bir figürdür. İpek’ in babasının eski bir komünist olmasına karşın, Ka yapıtın sonlarına doğru İpek’in, kurguda siyasi İslam’ın simgesi görevini üstlenen, Lacivert figürünün sevgilisi olduğunu öğrenecektir. Ka’nın yalnızlığı bağlamında yazar, İpek figürüne Ka’nın algısında yoksunlukları

¹ Pamuk, Orhan. “Kar”. İstanbul. İletişim Yayıncılık, 2002. s16

giderebilecek bir kadın figürü şeklinde yer vermektedir. Nitekim yazar, bireysel içeriğin diğer temeli olan Ka'nın arayışını işlerken de İpek figürüne yer vermektedir.

İpek figürü kurguda, Ka'nın Almanya'dan Kars'a "cebinde taşıdığı" yalnızlığından bir kurtuluşu, bir umudu simgelemektedir. Çevresiyle iletişimi zayıf bir karakter olan Ka, gerek bu durumun, gerek incelenecek olan yoksunluklarının etkisiyle, yapıt boyunca değinildiği üzere "yalnız" bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. İpek, Ka için bu iletişimsizlikten ve yalnızlıktan bir kaçış imkanı, bir mutluluk olsalığı niteliğindedir.

Yazarın, yapıtta yalnızlık duygusunu işlerken kullandığı bir diğer unsur, kar izleğidir. Kar, yapıtta çok yönlü işlenen bir izlek olmakla birlikte, gerek şehir gerek figürler bağlamında okuru çok farklı çağrışımlara götürmektedir. Bu çağrışımlar kimi zaman mahrumiyet, kimi zaman şehirdeki mahrum oluş, kimi zaman odak figür Ka'nın "içsel haritası"² şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, Ka'nın iç dünyasını işlerken yazar, kar izleğine, yalnızlık duygusunu aktarırken sıkça başvurmuştur. Karın yağması durumu odak figürde, yalnızlık hissini uyandırmaktadır. Bu bağlamda, yalnızlık olgusunun aktarımında yazar, kar izleğinden yararlanmaktadır. Karakterin yalnızlık duygusu, şehrin onda uyandırdığı his şeklinde pekiştirildiğinden, ana uzam olan Kars ile kar izleği arasında da ilişki kurulmaktadır.

Yapıtın tümünde karın yalnızlığı çağrıştırdığının sıkça tekrar edilmesinin, sezdirilen arayışın temelini oluşturacağını söylemek mümkündür. Yalnızlık, yapıtta Ka'nın yoksunluklarının

• ² Pamuk, Orhan. "Kar". İstanbul. İletişim Yayıncılık, 2002. s.377

temeli şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Figürün bu yalnızlığı onu temelini mutlu olabilmek çabasının oluşturduğu bireysel bir arayışa yönlendirmektedir.

Ka'nın arayışı

Yapıtta Ka'nın toplumdaki konumunun yanı sıra figürün bireysel gereksinimleri, yoksunlukları ve arayışı dikkat çekmektedir. Ka figürü kurguda; aşkı, inancı ve asıl olarak mutluluğu arayan bir kimlik şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazar bu arayışı işlerken, anlamı yine kar, Ka figürünün kendisi ve Kars üzerinde odaklanmaktadır.

Kar izleği aracılığıyla hissettirilen öncelikli duyum gereksinim ve yoksunluklardır. Karın yağışı Ka'ya eksikliklerini, gereksinimlerini hatırlatmaktadır. Bu yönüyle, Kar tanesi Ka'nın iç dünyasını tanımlar, odak figürün iç dünyasıyla ilişki kurar niteliktedir. Karın yağışı Ka'da farklı izlenimler, farklı duyumlar yaratmaktadır. Değinildiği üzere Ka, gerek iletişimsizliğinin gerek yalnızlığının etkisiyle “yoksun” bir figürdür. Yapıtta işlenen arayışın çıkış noktası da bu yoksunluktur. Figürün arayışını, yoksunluklarını gidermek edimi şeklinde ifade etmek mümkündür. Aşk bağlamında kurguda yer alan figürü İpek, inanç bağlamında yer alan oluşumu tarikat, mutluluğun temelini ise ele alınan arayışın bütünü şeklinde ifade etmek mümkündür. Nitekim İpek figürünün Ka için anlamının mutlu olabilmek ihtimali, yalnızlıktan bir kurtuluş şeklinde temellendiğinin üzerinde durulmuştur. Ka'nın kimliğini, kendini arayışında İpek aşk şeklinde tanımlanan halkadır. İpek'ten ayrılmanın düşüncesi bile Ka'da mutsuzluk hissi uyandırmakta, Ka İpek yanındayken bile yaşadığı mutluluğun biteceği endişesi taşımaktadır. Ka'nın zihninde aşk kavramı İpek'le, İpek de mutluluk eş değerdir. Öyle ki figür hayatını İpek'siz düşünememektedir.

“İpek’e aşık olduğunu, hayatının geri kalan kısmını bu aşkın belirleyeceğini korkuyla hissetti.” (Pamuk,52)

Bu noktada arayışının ve değinilen yalnızlığının bir halkası şeklinde karşımıza çıkan aşk olgusu odak figürün kendisi üzerinden verilmektedir. Aşkı, İpek’i ve mutluluğu birbirine körü körüne eşitleyen Ka yaşamının sebebini bu oluşlar üzerine oturtmuştur. Yazar bu durumu şu şekilde somutlamaktadır:

“ Hayatın aşık olup mutlu olmanın dışında, birbirleriyle ilişkisiz, anlamsız sıradan bir olaylar dizisi olduğunu şimdi çok iyi anlıyordu” (Pamuk,238)

Ka’nın hayattaki temel amacı mutlu olmaktır. Yapıtta Ka’nın asıl beklentisinin mutluluk olduğu okura sıkça sezdirilmektedir.

Figürün bu mutluluğa ulaşmak adına yoksunluklarını telafi etmeyi denediği bir diğer yol inanmak edimidir, inançtır. Bu noktada Ka’nın yalnızlığından kaynaklanan yoksunluklarını gidermek adına inanmak yoluna gitmesi Whitehead’ in *“Bir insanın yalnızken yaptığı ”*³

• ³ Martin, N.M; Runzo, J. “Dünya Dinlerinde Hayatın Anlamı”. İstanbul. Say yayınları,2002

şeklindeki din, inanç tanımını anımsatır. Ka figürünü dine, inanca iten yalnızlığıdır, doldurmak istediği boşluklarıdır. Nitekim yapıtta toplumsal düzenin de bir yansıması niteliğindeki tarikat oluşumu bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Tarikat gerek kar izleği gerek Kars uzamı bağlamında verilmektedir, bu yönüyle yazar odak figürün arayışının inanmak halkasını, uzamın ve izleğin arasında özdeşim kurarak okura yansıtmaktadır.

Kar izleği, Kars uzamı ve inanç arasındaki bağlantı asıl olarak “*Ka Şeyh Efendi’yle*” adlı bölümde karşımıza çıkmaktadır. İnanç olgusu, Ka’nın arayışında yoksunluklarını gidermenin bir diğer yoludur, “içsel haritası” ndaki eksik halkadır. Yapıtta söz edilen Şeyh Saadettin Cevher Tarikatı okura Ka’nın gözünden, karakterin izlenimleriyle sunulmaktadır.

Yapıtta Ka kendi inancını, kendi yaşamını sorgulamaktadır. Şeyh Efendi’nin tarikatı Ka için hedeflediği mutluluğa ulaşmak adına sunulan bir imkan, bir varlığını anlamlandırma edimidir. Bu bağlamda, yazar tarikat olgusunu bireyin kimliğinde “tatminsiz” hissettiği noktaları doldurmak şeklinde anlamlandırmaktadır. Boşluklarını doldurmak da değinildiği üzere yapıtta işlenen arayışın kendisidir.

Yapıtta Ka, tarikata gitme sebebini Şeyh’e şu şekilde açıklamaktadır: “*Buraya mutlu olmak için geldim*” (Pamuk,98) Bunun yanı sıra, “Ka Şeyh Efendi’yle” bölümünde Ka’nın Kars uzamı içinde, tarikatta yaşadıkları anlatılırken, anlam yine Kar izleği yoluyla pekiştirilmiştir. Bu noktada kar izleği inancı çağrıştırmaktadır.

“Kar bana Allah’ı hatırlatmıştı dedi Ka bu alemin ne kadar esrarengiz ve güzel olduğunu, yaşamının aslında bir mutluluk olduğunu hatırlatmıştı kar”
(Pamuk, 99)

“ Karın sessizliği beni Allah’ yaklaştırıyor.” (Pamuk, 63)

Bu noktada Kar inançtır, anlamlandırılmaya çalışılan hayattır; Ka için mutluluk arayışıdır, mutlu olabilme imkânıdır. Ka’nın eksiklikleridir, gereksinimleridir, anımsanan bir Allah’tır. Bu özellikleriyle kar, yine yazarın yapıtta kullandığı “Ka’nın içsel haritası” ifadesini çağrıştırmaktadır. Kar izleği beraber işlendiği konuyla özdeşir; bu noktada toplumun tarikatlardan karşılamasını beklediği ihtiyaç ile karın Ka’da uyandırdığı duygulanım oldukça benzerdir. Bu durumun anlamı güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Başka bir deyişle yazar, izlek ile işlenen sorunsal arasında bağ kurarak, anlamı pekiştirmiştir. İzlek, uzam ve odak figür değinilen sorunsallar bağlamında mutlaka kesişmektedir. Örneğin, uzam tarikat oluşumuna ev sahipliği eder, odak figür bu oluşum üzerinden inancını sorgular, figürün arayışı işlenen sorunsalı kapsar ve ana izlek olan kar tüm bunlara eşlik eder. Bu yönüyle anlamsal içerik çok yönlü çağrışımlar ve farklı tekniklerle okurda somutlanmaktadır. Uzamın, izleğin ve odak figürün ortak işlenen her sorunsal bağlamında ortak paydada buluşturulması gerek kurguda gerek anlamsal içerikte bütünlüğü sağlamaktadır.

Ka, farklı tekniklerin bir arada kullanımıyla aktarılan arayışı dahilinde, kendi inançlarını, düşüncelerini sorgular. Sahip olduğu, doğru olduğuna inandığı düşünceleri, duruşları kırılır. Karakter, o güne dek sahip olduğu, dine karşı tutumunu eleştirir. Bu durum yapıtta şu şekilde işlenmektedir;

“Ben ÷lkemin kalkınmasını, insanların özgürleşmesini, modernleşmesini bir çocuk gibi iyi niyetle isterdim hep. Ama dinimiz bana hep bunlara karşıymış gibi gözüktü. Belki yanılıyordum.” (Pamuk,99)

Karakterin arayışı, kişisel sorgulamasını ve farkındalık geliştirmesini de beraberinde getirmiştir. Nitekim kar izleğinin yapıtta “Ka’nın içsel haritası” şeklinde tanımlanmasının bir diğer temelidir bu.

Yalnızlıktan, yoksunluktan doğan arayış inanç ve aşk bağlamında anlamlandırılmıştır. Amaç temelde hep mutlu olabilmektir. Bu yönüyle karakterin düşünce biçiminin faydacı (pragmatik) felsefeyi çağrıştırdığını söylemek mümkündür. Tüm bilgilerin; insan yaşamına bir katkıda buldukları, insanın amacına yardımcı oldukları sürece doğru olduklarını savunan, bireysel hazzı ve mutluluğu temel alan pragmatik felsefeyle, Ka karakterinin körü körüne mutluluk isteğinin bu bağlamda benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Değinildiği üzere; Ka yoksunlukları, eksik kalan tarafları, yalnızlıkları açıkça işlenmiş bir figürdür. Yapıtta Ka’nın adının açıkça verilmeyişinin, Ka’nın kimliğini tam anlamıyla bulamamış oluşunu, bireysel arayışını, yoksunluklarını çağrıştırdığı çıkarımına gitmek de mümkündür. Bu anlamda, Ka’nın arayışı bir kendini gerçekleştirme çabası şeklinde yorumlanabilir. Ka figürünün kendini gerçekleştirebilmek adına seçtiği uzamın Kars oluşu rastlantısal değildir. Yazar, uzamın yoksulluğu ve yoksunluğuyla figürünki arasında ilişki kurmaktadır. Bu bağlamda, yapıtta işlenen sorunsallar bireyselden toplumsala yönelmektedir. Nitekim toplumsal yapı; dönemin bir yansıması olup, kurguyu şekillendiren bir etmendir. Kurgunun içinde dönem açıkça belirtilmese de dönemin özellikleri ve toplumsal düzen açıkça

işlenmiştir. Toplum tabakalı bir yapıya sahip olmakla birlikte, toplum içinde geçişsiz sınıflar tanımlanmış, gruplar ve faaliyetlerinin radikalliğine değinilmiştir. Kars uzamı yapıtta “*şiddet ve siyasi saplantılarla kendini tahrip eden şehir*⁴” şeklinde tanımlanmaktadır.

Toplumsal içerik bağlamında, ekonomik ve siyasi yapı da okura açıkça verilmektedir. Toplumdaki ekonomik, siyasi ve sosyal yapıya; uzam, kar izleği ve odak figür üzerinden değinmek yerinde olacaktır.

Kars, Kar, Ka ve ekonomik yapının gerçekliği, yoksulluk:

Yapıtta ekonomik yapı üzerinde durulurken karşımıza çıkan başlıca kavram yoksulluktur. Yoksulluk kavramı yine Kars, kar ve Ka üzerinden işlenmektedir. Odak figür üzerinden işlenen yoksulluk kavramı, “Ka için yoksulluğun ne olduğu” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Ka, Kars'ta yaşayanlarla karşılaştırıldığında üst zümrelere ait bir kimse şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kars uzamda kendini gösteren “yoksulluk” kavramı Ka'da yerleşmiş olandan çok daha farklıdır, uzaktır; daha güçlüdür.

“Çocukluğunda Ka için yoksulluk, avukat baba, ev kadını anne, şeker kız kardeş, sadık hizmetçi, mobilyalar, radyo ve perdelerin oluşturduğu Nişantaşı'ndaki kendi orta sınıf hayatının ve evin sınırlarının bitip dışarıdaki öteki dünyanın başladığı yerdî.” (Pamuk, 23)

⁴ Pamuk, Orhan. “Kar”. İstanbul. İletişim Yayıncılık, 2002. s172

Bu noktada Kars'taki yoksulluk, Ka'nın önceden sahip olduğu "ev sınırlarının" çok ötesidir. Ka'nın Kars uzamında kurduğu yeni yaşamı ve deneyimleri alışageldiği yaşantının çok dışındadır. Yapıtta Ka'ya, Kars'ta sıkça neden orada olduğu sorulmaktadır. Figürün, Kars'a kendi sınırlarının dışındaki yoksullukla tanışmak, arayış kavramıyla da pekişen sınırların dışına çıkmak edimiyle gittiği çıkarımına gitmek mümkündür. Bu duruma yapıtta şu şekilde yer verilmektedir:

"... çocukluk ve saflığı başka bir yerde arama isteği uyandırdığı, bu yüzden Kars yolculuğuna çocukluğunda bıraktığı sınırlı bir orta sınıf yoksulluğuyla karşılaşmak için çıktığı da söylenebilir."(Pamuk, 23)

İkinci olarak, yoksulluk kavramı, yazar tarafından Kars uzamına yansımalarıyla işlenmektedir. Yoksulluk, bireylerin yaşantılarında ve uzamdaki karşılığını bulmuş, yapıtta yoksulluk kavramının yaşama ve uzama yansımalarına yer verilmiştir. Yapıtta Kars uzamı, yoksulluk olgusuyla bağdaştırılmaktadır. Kars'taki yaşama, Ka'nın bu şehirde dinlediği tüm hikayelere, bu uzam bağlamında edinilen tüm yaşanmışlıklara hakim olan temel olgu yoksulluktur. Bu özelliğiyle Kars uzamının, yapıtta Anadolu gerçekliğine işaret ettiği çıkarımına da gitmek mümkündür. Yazar, Kars'taki yoksulluğu yapıtta şu şekilde işlemektedir:

“ ... Isınsın diye sürekli karıştırılan odun sobalarının, kaçak cereyanla beslenen elektrik sobalarının ve sessiz ama sürekli açık televizyonların karşısında Kars'ın bitip tükenmeyen dertlerini, yoksulluğunu... dinlediler.”
(Pamuk, 18)

Bu betimlemelerle, yoksulluk kavramı yazar tarafından somutlanarak okura aktarılmıştır. Bu betimlemelerin işlevi, yapıtı yalnız siyasi bir roman olmaktan ötesine taşımak, kurguya toplumsal gerçekçi bir bakış açısı da kazandırmaktır. Kars'ın yoksul oluşu ile odak figürün bu uzamda işlenmesi; bireysel arayışın Kars uzamında gerçekleşmesi kurgunun bütünselliğini pekiştirmektedir. Bu durumun kurgudaki karşılığı özdeşim olup, okura kavramlar arası bağ kurabilme imkanı sağlamaktadır. Kars yoksulluğun, yoksunluğu doğurduğu, “karın dünyanın sonuna yağdığı” bir uzam şeklinde verilmektedir. Ka karakteri de, değinildiği üzere, yalnızlığının etkisiyle özellikle mutluluk ve aşktan yoksun bir figürdür. Bu noktada uzam ile odak figür yoksulluk olgusu üzerinden ilişki kurmaktadır. Başka bir deyişle, Kars'ın yoksunluğu ile Ka'nın yoksunluğu yazar tarafından kesiştirilmektedir.

Son olarak, yazar çok yönlü kurgusunda yoksulluk kavramını kar izleği üzerinden ele almıştır. Karın sürekli yağması durumu uzamda yoksulluğun yarattığı yoksunluk hissini uyandırmaktadır. Kars'ta ekonomik yapıda hakim olan yoksulluğun etkisiyle yaşam kişiler için oldukça güçtür. Temel ihtiyaçların önü dahi yoksullukla tıkanmıştır. Isınmak ihtiyacı için bile zorluk çeken Kars halkının hayatını, dinmeksizin yağın kar bu noktada daha da güçleştirmektedir. Bu bağlamda kar, uzamda yoksulluğun etkilerini pekiştirmekte, şehirde süregelen yaşamı hepten yorucu hale getirmektedir. “Burada kar yorucu, bıktırıcı, yıldırıcı

bir şeydi.” (Pamuk, 15) gibi kullanımlarla yazar; kar izleği üzerinden, yoksulluk kavramını işlerken, bu gerçekliği okuru esenliksiz çağrışımlara götürecek şekilde kurgulamıştır.

Tüm bu yönleriyle ele alınan yoksulluk kavramı, yapıtta işlenen uzamın temel özelliğidir. İncelendiği üzere yazar, odak figür ile uzam arasında kar izleği üzerinden ilişki kurmuştur. Ekonomik yapıdaki çöküntünün yapıtta bu şekilde çok yönlü işlenmesi, üzerinde durulacak siyasi ve sosyal yapının okurca algılanmasını da kolaylaştırmış, okura toplumsal yapının ekonomik temelini sunmuştur.

Siyasi, sosyal yapı ve din olgusu:

Yapıtta işlenen siyasi yapıyla sosyal yapı birbiriyle doğrudan ilintilidir. Yapıtın toplumsal yapısında dikkat çeken temel unsur tabakalaşmadır. Kars'taki sınıflı yapı, radikal siyasi eğilimler, intiharlar odak figürün algısından verilir. Kars'ta siyasi faaliyetlerin şiddetinin, sınıflar arası çekişmelerin arasında Ka'nın asıl kaygısının mutlu olabilmek oluşunun da yine bu yönüyle aydın kimliğinin Anadolu'ya duyarsızlığını çağrıştırdığını söylemek mümkündür. Kars'ın yoksulluğu Ka figürünün ev sınırlarından ve yoksulluk algısından çok uzak olsa da aslında Anadolu gerçekliğine çok yakın, bu gerçeklik ile paraleldir. Yazarın aydın eleştir

Kars uzamında bölünmüşlüğü temel unsuru din olgusu ve inançlardaki farklılıklar, ayrışmalardır. Bu noktada din ve inanç bireysel arayışın, gereksinimin ötesinde toplumsal bir sorunsal haline de gelmektedir. Toplumsal düzende karşımıza çıkan ana ikilem, inançla inançsızlığın çekişmesidir. Kars'ta toplumsal yapı bu çatışmanın üzerinden temellenmektedir. Toplumda; inanca bakış, inanç algısının yüzeysel kalışı bireylerin ve durumların yaftalanışını beraberinde getirmektedir. Sınıfsal ayrılıklarla beslenen radikal algılar “ dinciler-siyasal

İslamcılar” ve “allahsız din düşmenları”⁵ şeklinde iki farklı grup tanımlamıştır. Yoksul halkın yaşamlarının iyileşeceğine, “ödüllendirileceklerine” inanmak istekleri inançların radikalleşmesinde rol oynamış tanımlanan gruplar arasında geçişsizliğe neden olmuştur. Yapıtta, grupları simgeleyen kahramanlar tutarlılıktan uzak ideolojik savaşımmlar içindedir. Bu noktada karşımıza Lacivert karakteri çıkmaktadır. Lacivert yapıtta, radikal İslamcı şeklinde tanımlanmaktadır. Tabakalı toplumsal yapıda ise “dinci” atfedilen zümrenin parçasıdır.

Nitekim lacivert karakterinin önceden “solcu” şeklinde tanımlanan gruba dahil iken “radikal İslamcı” bir kimseye dönüşmesi toplumdaki zümreleri sembolize eden karakterlerin tutarsız savaşımmlar içinde olduklarına bir örnekleme niteliğindedir. Yapıttaki bir başka karakter olan Turgut Bey, İpek’in babası, ise önceden “solcu” olup bugünün özgürlükçüsü, liberali haline gelmiştir. Bu bağlamda, siyasi gruplar için ne için savaşıldığından çok, “savaşmakta olmak” esastır. Gruplar, “diğerinin” inancından, düşüncesinden özünde habersizdir. Gerek radikal duruşlarının, gerek sınıflar arası farkın keskinleşmesinin sonucu, durum toplumda var olana değil var olduğu zannedilene karşı bir savaşım halini almıştır. Din, toplumca tanımlanan sol kanatın algısında yaşamlarını kısıtlayacak, örtünmek, örtülmek zorunda bırakılacakları bir kurum şeklinde algılanmaktadır.

”Türkiye’ye kuvvetli bir şeriatçı iktidar yerleşirse kız kardeşinin başını örtmeden sokağa bile çıkmayacağı geldi aklına.” (Pamuk, 32)

⁵ Pamuk, Orhan. “Kar”. İstanbul. İletişim Yayıncılık, 2002. s151

Verilen savaş aslında Kars'ta var olan dinci şekilde tanımlanan gruptan çok kafalarındaki yobaz kimselere ve yine zihinlerindeki din kurumuna karşıdır. Lacivert'in sembolize ettiği radikal İslamcılar ise sol görüş, laik duruş temelsiz bir "Allahsızlıktır". Bu durum, yine inanç algısındaki yozlaşmanın, toplumdaki sınıflaşmanın ve sosyal yapıdaki bölünmüşlüğü örneklemesi niteliğindedir.

Bu oluşlarla, gruplar arası iletişimsizlik ve çözümsüzlük edimi somutlanmaktadır. Gruplar diğerini tehlikeli görmek, yok etmeye çalışmak eğilimindedir. Yapıtta, inanç bazlı ayrışmaların; siyasal çekişmelerin detaylı işlenmesi, toplumsal yapıyı özetler niteliktedir. "*Katil ile maktul arasında ilk ve son konuşma*" bölümünde yer verilen olay, gruplar arası ayrışmanın bir örnekleme niteliğindedir. Enstitü müdürü türbanlı kızları derslere sokmadığı için "İslamcı bir genç" tarafından öldürülür. Bölümde karakterler ve gruplar arasındaki katı iletişimsizlik açıkça gözlenmektedir. İslamcı genç kendisini "*bu laik, materyalist ülkede imanları için mücadele eden ve haksızlığa uğrayan adsız kahramanların adsız bir savunucusu*" (Pamuk, 46) şeklinde tanımlamaktadır. Enstitü müdürü için ise "*kızları asıl üzen başörtü meselesinin bir simge, bir siyasi oyun haline getirilmesidir.*" (Pamuk, 47) Bu noktada, yargı kendiliğinden işler. Radikalizm, kişilere hüküm verebilme hakkını çoktan vermiştir. Radikalliğin boyutu artıkça hak kavramı yine "kendiliğinden" genişletilmektedir. İslamcı genç, enstitü müdürünü öldürür. Bu bağlamda, hem yargı mekanizmasının hem ceza vermek yetkisinin kurumların değil zümrelerin elinde olduğu çıkarımına gitmek mümkündür. Tüm bu durum yine Kars uzamı ve kar izleği aracılığıyla okura sunulmaktadır.

Kars'ta sosyal yapı siyasi yapı ile siyasi yapı sosyal sınıflar ile ilişkilidir. İnançların çekişmesi sınıflı yapıyı, sınıflı yapı siyasi edimlerdeki radikalliği doğurmaktadır. Bu etkileşim kısır bir

döngü şeklinde ilerlemektedir. Kars uzamında siyasi ve sosyal yapının karşılıklı etkileşiminin Kars'a yansması toplumda geçişsiz gruplar, şiddetli siyasal eylemler ve yozlaşmış inanç algıları şeklinde kendini göstermektedir. Yazar, toplumsal yapıyı Ka'nın algısından aktararak yapıyı figür aracılığıyla işlemektedir.

Bu yapı odak figür üzerinden işlenirken, Ka'nın uzamdaki siyasi edimlerden uzak duruşu ve bu yapıda nerede yer aldığı üzerinde de durulmalıdır. Asıl kaygısı sürekli bir mutluluk elde edebilmek ve aşık olabilmek olan Ka, tüm bu siyasi grupların ve savaşımın dışındadır. Lacivert'le de görüşmüştür Ka, İpek'in babasıyla da konuşmuştur. Kars uzamında birçok siyasi faaliyete tanık olmasına karşın Ka, bu faaliyetlere dahil olmamayı tercih etmiştir. Örneğin Ka, İpek'in yanından ayrılıp Lacivert'le görüşmeye gitmeye dahi çekinmektedir, çünkü asıl korktuğu sahip olduğu mutluluğu kaybetme olasılığıdır. Mutluluk isteğindeki tedirginlik ile mutluluğu kaybetmek kaygısındaki şiddet birleşince, Ka figürü yapıtta siyasi edimlerden ve çekişmelerden uzak durmayı yeğlemiştir. Kai Kars uzamına ait bir figür olmaması nedeniyle Kars'taki sosyal yapının da dışındadır, verildiği gibi ekonomik anlamda ise yaşamı Kars'ta sürülen yaşamdan çok daha üstündür. Değinilen ilişki aracılığıyla yazar, uzamın toplumsal yapısının Ka figürünün yaşantısından çok uzak olduğunu yinelemekte, Kars' taki toplumsal yapıyı yine figür aracılığıyla okura sunmaktadır.

Kars'ın siyasi ve sosyal yapısının kar izleği üzerinden aktarımında ise, kar izleği okuru toplumdaki ayrışmayla tezatlık oluşturacak şekilde esenlikli çağrışımlara götürmektedir. Kars'taki şiddetli siyasal eğilimlere, radikal faaliyetlere ve tüm bunların doğurduğu bölünmüşlüğe zıtlık oluşturacak şekilde kar izleği yazar tarafından ayrıştırıcı değil bütünleştirici özelliğiyle de kurguda işlenmektedir.

“Kar sanki düşmanlıkların, hırsların, öfkelerin üzerine yağarak onları birbirine yakınlaştırıyordu.” (Pamuk, 113)

“... O küçük şeyleri, hepsinin birliğini, kar tanesini...” (Pamuk, 89)

Yapıtta kar izleğine bu şekilde de yer vermesiyle yazar, bireylerin siyasal çekişmelerin ötesinde; birlikte yaşayabilmek isteklerini ve uzamda siyasi saplantılarla yok edilmiş uyumu, birliği çağrıştırmaktadır.

Tüm bu yönleriyle dönemdeki toplumsal düzen gerek ekonomik, gerek sosyal gerek siyasi bağlamda işlenmiş yoksulluk, sınıflaşma, tabakalı toplum, inanç çekişmesi, sınıflar arası ayrışma gibi kavramların üzerinde durulmuştur. Değinildiği üzere, Ka figürü tüm bu edimlerin dışında kalırken, Kars tüm bu edimlerle *“tahrip edilmiştir.”* Toplumsal düzenle karşıtlık oluşturan kar izleği ise, bütünleştirici özelliğiyle vurgulanmıştır. Yapıtta Pamuk’un toplumsal yapının üzerinde durması, Ka’nın algısının okurda netleşmesini sağlamakla birlikte, kurguda yer alan eylemlerin algılanmasını ve okurun zihninde temellenmesini kolaylaştırmıştır.

Sonuç:

Orhan Pamuk'un Kar adlı yapıtında gerek toplumsal gerek bireysel bağlamda ele alınan yalnızlık, arayış, yoksulluk, tabakalaşma, bölünmüşlük, siyasi edimler gibi sorunsallar Kars, Kars ve Ka üzerinden incelenmiştir. Yazar bu yolla aynı sorunsalı farklı çağrışımlarla farklı açılardan sunma olanağı kazanmıştır. Kars üzerinden toplumsal yapıyı işlerken, Ka üzerinden aydın kimliğini de eleştirebilmiş, kar izleğiyle toplumda var olan bütünleşmek, birlikte yaşayabilmek arzusunu çağrıştırmıştır. Ka figürünün iç dünyasına ayrıntılı yer vererek kar izleğini *"Bütün hayatının içsel haritası böyle bir kar tanesi olmalıydı."* (Pamuk, 377) tanımına oturtmuş, çözülmüş toplum yapısında bireyin yalnızlaşmasını, mutluluk arayışını işlemiştir. Ka'nın bireysel arayışında değinilen noktalar kullanılan bu "iç harita" ifadesiyle de açıklanmaya çalışılmıştır. Bunların yanı sıra, yazar toplumsal yapıdaki sınıflaşmaları aktarırken algıların yüzeysel ve biçimci oluşunu vurgulamış, kurgudaki karakterler aracılığıyla dönemin yapısını somutlamıştır. Pamuk'un çok yönlü kurgusu ve katmanlı anlamsal içeriği farklı sorunsalları bireysel ve toplumsal bağlamda yansıtmaktadır. Çok farklı siyasi gruplardan farklı kimliklere yer verilerek inanç olgusu ve yapı çok yönlü ele alınabilmektedir. Kar izleğinin çoklu çağrışımları da yine kurgunun bütünlüğünü desteklemiştir. Yapıtta kar izleği inanç, arayış, aşk, mutluluk, yalnızlık, bütünleştirici güç, yıldırıcı çokluk olmuştur. Kars uzamı ise kimi zaman yoksulluğun, ayrışmanın, siyasi edimlerin aktarımında aracı, kimi zaman odak figürün arayışına temel olmuştur. Kendini gerçekleştirmek uğraşındaki odak figür Ka, mutluluğu aramış, yalnızlığı yaşamış, yoksulluktan korkmuş, inancı sorgulamış, yoksunluklarını Kars'la ve kar ile özdeşleştirmiştir. Yazar, okura kavramlar arası bağ kurabilme olanağını sunarak, kurguyu somutlama olanağı sağlamıştır. Uzamın, odak figürün ve kar izleğinin farklı çağrışımlar uyandırması ve okuru farklı

ıkarımlara götürmesi yapıtın anlamsal içeriğini zenginleştirmiştir. Anlamsal içeriğin tümü yazar tarafından, Kars uzamı, Ka figürü ve kar izleği aracılığıyla, incelenen şekilde işlenmiştir.

Kaynakça:

- Akatlı, Füsun. “Felsefe Gözlüğüyle Edebiyat”. İstanbul. Dünya Yayınları, 2003
- Martin, N.M; Runzo, J. “Dünya Dinlerinde Hayatın Anlamı”. İstanbul. Say yayınları, 2002
- Moran, Berna. “Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3”. İstanbul. İletişim yayınları, 1994
- Oktay, Ahmet. “Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları”. İstanbul. Tüm zamanlar Yayıncılık, 2000
- Pamuk, Orhan. “Kar”. İstanbul. İletişim Yayıncılık, 2002